

ЗАВОД ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

СМЕРНИЦЕ

ЗА ПРИПРЕМУ ПРОГРАМА
СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА
ОД ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА

Београд, 2023.

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
ПРАВНИ ОСНОВ	2
ПРИНЦИПИ ПРИПРЕМЕ ПРОГРАМА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА	3
ЗНАЧЕЊЕ ОДРЕЂЕНИХ ПОЈМОВА	3
ЕЛЕМЕНТИ ПРОГРАМА	5
О ЧЕМУ ВОДИТИ РАЧУНА ПРИЛИКОМ КРЕИРАЊА ПРОГРАМА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА?.....	7
ПОСТУПАК ДОБИЈАЊА СТАТУСА ПРОГРАМА ОД ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА	9
КАКО ДО ЛИСТЕ ПРОГРАМА ОД ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА?.....	9
УПУТСТВО И ФОРМУЛАРИ ЗА РЕАЛИЗАТОРЕ ПРОГРАМА ОД ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА.....	10
ПРИЛОГ – ФОРМУЛАР СА ЕЛЕМЕНТИМА ПРОГРАМА	I

Увод

На стратешком нивоу, Министарство просвете тежи континуираном унапређивању система образовања и васпитања. Увођење нових програма и промена различите законске регулативе у области образовања, захтева креирање стратегија за њихову пуну примену. Једна од стратегија се односи на систем стручног усавршавања, када кроз креирање и реализацију програма, развијамо одређене компетенције запослених у образовању које су у складу са променама у систему.

Систем образовања и васпитања у Србији већ значајан низ година пролази кроз процесе интензивних, системских образовних реформи где су циљеви реформе веома сложени и где је неопходно прилагођавање бројних актера новим захтевима.

Видљивост реформе се највише препознаје кроз спољашње промене – у предшколском васпитању и образовању донете су нове Основе програма предшколског васпитања и образовања, а у основном и средњем образовању и васпитању нови планови и програми наставе и учења, нови уџбеници, изборни предмети и сл. Међутим, суштинске промене у образовању су оне које се дешавају унутар сваке образовно-васпитне и васпитно-образовне установе и тичу се процеса извођења наставе и васпитних активности. Једна од најзначајнијих промена у овом смислу, јесте промена начина рада наставника, стручних сарадника и васпитача, а самим тим и промена начина учења. С тим у вези, реформске активности подразумевају и процес интензивне обуке запослених на пословима образовања и васпитања (наставника, васпитача, стручних сарадника, директора) у установама образовања и васпитања. Без обзира на различитости и специфичности спроведених обука ових категорија запослених, њихов општи циљ је унапређење стручних, теоријских и дидактичко-методичких знања, усавршавање практичних вештина и помоћ запосленима да разумеју своју нову улогу и очекивања које пред њих ставља образовно-васпитни процес. Обука наставника, васпитача и стручних сарадника постаје још важнија ако имамо у виду да знања и вештине које су они имали прилику да развију на обукама највећим делом нису део иницијалног образовања за ове професије.

Министарство просвете, у складу са дефинисаном стратегијом развоја, доноси програме од јавног интереса за запослене у образовању у оквиру својих пројектних активности, јавних позива или подршком иницијатива од значаја за систем образовања.

Намена овог документа јесте да пружи смернице организаторима, ауторима и реализаторима да успешно припреме програм стручног усавршавања од јавног интереса и укаже на неопходне процедуралне кораке приликом доношења ових програма.

Правни основ

Обавеза стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника дефинисана је у члану 151. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије“, бр. 88/2017, 27/2018 – др. закони, 10/2019 и 6/2020 и 129/2021). Наведени члан Закона у ставу 1. прописује да је наставник, васпитач и стручни сарадник, са лиценцом и без лиценце, дужан да се стално стручно усавршава ради успешнијег остваривања и унапређивања образовно-васпитног рада и стицања, односно унапређивања компетенција потребних за рад, у складу са општим принципима за постизање циљева образовања и васпитања и стандарда постигнућа.

У члану 30. Закона, у оквиру дефинисаних надлежности Министарства просвете, у другом ставу, тачка 4. наводи се да Министарство планира, координира и организује програме сталног стручног усавршавања запослених у установама.

Према последњем, седмом ставу, члана 151. Закона министар прописује: приоритетне области за период од три године, облике стручног усавршавања, програме и начин организовања сталног стручног усавршавања, услове, орган који одлучује о стицању звања и поступак напредовања, стицање звања у току стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника, образац уверења о савладаном програму, садржај портфолија и друга питања од значаја за стручно усавршавање.

Сва наведена питања прописана су Правилником о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника („Службени гласник Републике Србије“, бр. 109/2021).

Правилник дефинише да је професионални развој сложен процес који подразумева стално преиспитивање и развијање компетенција запослених на пословима образовања и васпитања ради квалитетнијег обављања посла и унапређивања развоја деце/ученика/полазника и нивоа њихових постигнућа, те да је обавезни део професионалног развоја стручно усавршавање које се остварује кроз различите активности (члан 2, став 1).

У Правилнику се наводи да програм обуке који својим садржајем, циљевима и исходима доприноси системском развоју и унапређивању образовно-васпитног рада је програм од јавног интереса. Програми који су настали из међународних обавеза стављају се на листу програма које доноси министар (члан 8, став 3).

Принципи креирања програма стручног усавршавања

У фази припреме аутори програма стручног усавршавања треба посебно да воде рачуна о следећим принципима креирања програма:

- ❖ **Релевантност** – програми стручног усавршавања задовољавају потребе система образовања и васпитања као целине, а у складу са тим и појединачних установа са својим специфичностима и појединаца за развијањем компетенција, односно знања, вештина, ставова;
- ❖ **Усмереност на компетенције** – програми стручног усавршавања развијају знања, умења и ставове наставника, васпитача, стручних сарадника и директора у складу са стандардима компетенција;
- ❖ **Усмереност на исходе** – програми стручног усавршавања на јасан и недвосмислен начин дефинишу очекивана постигнућа у учењу, односно оно што учесници треба да знају и у стању су да ураде или какве ставове да испоље по завршетку обуке;
- ❖ **Флексибилност** – програми стручног усавршавања се остварују на начин који одговара социјално-психолошким особеностима учења одраслих у циљу ефикасног прилагођавања образовним потребама циљне групе којој је програм намењен.

Значење одређених појмова

Програм стручног усавршавања је облик стручног усавршавања наставника, васпитача, стручних сарадника и директора који се реализује извођењем обуке непосредно или на даљину путем интернета.

Програм обуке који својим садржајем, циљевима и исходима доприноси системском развоју и унапређивању образовно-васпитног рада је **програм од јавног интереса** које решењем одобрава министар. Листа програма од јавног интереса налази се на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања.

Приоритетне области стручног усавршавања, дефинисане су на основу идентификованих развојних тенденција, праваца и приоритета у процесу реформи система образовања и васпитања, а за којима постоје потребе за обуку наставника, васпитача, стручних сарадника и директора. Приоритетне области за период од три године утврђује министар надлежан за послове образовања на предлог Завода за унапређивање образовања и васпитања.

Приоритетне области за период од 2022 – 2025. године су:

- ❖ **П1** – Примена инклузивног и демократског приступа у васпитању и образовању у циљу обезбеђивања квалитетног образовања за све (индивидуализација и диференцијација, превенција осипања из образовања, пружање додатне образовне подршке ученицима из осетљивих група укључујући и подршку преласку ученика на следећи ниво образовања и васпитања, рад са даровитим ученицима),
- ❖ **П2** – Јачање компетенција за процењивање остварености образовног-васпитног рада и постигнућа ученика (праћење напредовања ученика, самовредновање, формативно оцењивање, вршњачко оцењивање),
- ❖ **П3** – Методика рада са ученицима којом се подстиче развој функционалних знања, вештина и ставова (учење и настава оријентисани на компетенције и исходе, активно учење, истраживачке методе, тематска настава, пројектно учење),
- ❖ **П4** – Унапређивање стручних – предметно методичких, педагошких и психолошких знања запослених у образовању,
- ❖ **П5** – Јачање васпитне улоге установе у правцу развоја интеркултуралног образовања, формирања вредносних ставова неопходних за живот и рад у савременом друштву,
- ❖ **П6** – Унапређивање дигиталних компетенција и употреба информационо-комуникационих технологија у реализацији образовно-васпитног процеса,
- ❖ **П7** – Јачање компетенција за организацију и управљање радом установе,
- ❖ **П8** – Јачање компетенција запослених у предшколској установи за примену програмске концепције „Године узлета“,
- ❖ **П9** – Развијање културе заједнице учења у предшколској установи (структура и култура установе, рефлексивност, хоризонтална размена, самовредновање, дељено лидерство, сарадња са породицом и локалном средином у ширем смислу).

Циљна група је одређена група запослених у образовно-васпитном систему којој је намењен програм стручног усавршавања. Циљне групе су:

- ❖ наставник разредне наставе,
- ❖ наставник предметне наставе у основној школи,
- ❖ наставник предметне наставе у гимназији,
- ❖ наставник општеобразовних предмета у средњој стручној школи,
- ❖ наставник стручних предмета у средњој стручној школи,
- ❖ наставник у школи за образовање ученика са сметњама у развоју,
- ❖ наставник у школи за образовање одраслих,
- ❖ наставник општеобразовних предмета у средњој уметничкој школи (музичке, балетске, ликовне),
- ❖ наставник стручног предмета у основној/средњој уметничкој школи (музичке, балетске, ликовне),
- ❖ наставник изборних и факултативних програма/предмета,
- ❖ васпитач у предшколској установи,
- ❖ медицинска сестра – васпитач,
- ❖ васпитач у дому ученика,
- ❖ стручни сарадник у предшколској установи,
- ❖ стручни сарадник у школи,

- ❖ сарадник (педагошки, андрагошки асистент и помоћни наставник),
- ❖ директор/помоћник директора,
- ❖ стручни сарадник у дому ученика.

Компетенције представљају скуп знања, вештина и ставова које поседују запослени, који обликују њихово понашање и воде постизању очекиване успешности на послу.

У посебним правилницима објављени су стандарди компетенција за:

- ❖ професију васпитача у предшколској установи и његовог професионалног развоја,
- ❖ професију стручног сарадника у предшколској установи и његовог професионалног развоја,
- ❖ професију наставника и њиховог професионалног развоја,
- ❖ професију васпитача у дому ученика и школи са домом ученика и његовог професионалног развоја,
- ❖ директоре установа образовања и васпитања.

Елементи програма

Аутори програма стручног усавршавања достављају предлог програма стручног усавршавања, који садржи одређене елементе.

Елемент програма је основни, битан део програма стручног усавршавања. Елементи програма треба да су међусобно логично повезани и усаглашени.

Елементи програма обуке су:

- ❖ назив програма,
- ❖ приоритетна област на коју се програм односи,
- ❖ циљне групе,
- ❖ компетенције које програм развија,
- ❖ циљ програма,
- ❖ специфични циљеви,
- ❖ теме и садржај,
- ❖ облици рада,
- ❖ временски распоред активности,
- ❖ очекивани исходи обуке,
- ❖ начин провере стечених знања и вештина на обуци,
- ❖ очекивани ефекти примене програма у пракси,
- ❖ референце аутора програма,
- ❖ референце реализатора програма,
- ❖ радни материјали и опрема за реализацију програма,
- ❖ трајање програма.

Назив програма треба да садржи кључне појмове на које се програм односи.

Приоритетна област стручног усавршавања – програм треба да буде креиран у складу са једном од приоритетних области стручног усавршавања.

Циљна група – програм треба да одговара **само** циљној групи/циљним групама којима је програм намењен.

Компетенције – за сваку циљну групу, односно професију, треба да буде одабрана једна област компетенција коју програм највише развија.

Циљ програма стручног усавршавања је намера или сврха учења учесника обуке. Циљ дефинише шта је то што се намерава постићи одређеним програмом стручног усавршавања, која промена, односно која знања и вештине ће се развити код учесника обуке.

Специфични циљеви програма конкретно описују намере, односно конкретне промене које треба постићи у свакој циљној групи за време реализације програма или по његовом завршетку.

Садржај програма припрема се за сваку тематску целину у оквиру дана када се обука реализује непосредно, односно за сваку недељу обуке када се реализује на даљину путем интернета.

Облици рада представљају начин рада у оквиру којег се одвија процес учења. Уобичајена је класификација облика рада према броју учесника који истовремено раде на одређеним задацима на: фронтални, групни, индивидуални и рад у пару. **Активности реализатора и учесника у оквиру програма стручног усавршавања** представљају део програма у којем реализатор покреће учеснике и укључује их у рад у складу са постављеним циљевима кроз предавање, дискусију, демонстрацију, посматрање... У структури програма наводи се временско трајање активности по темама.

Исходи су резултати учења на обуци, односно шта је то што учесник треба да зна или уме да уради или какве ставове испољава по завршетку похађања програма стручног усавршавања.

Начин провере стечених знања и вештина на обуци је начин провере остварености исхода обуке. Добро дефинисани исходи јасно опредељују начин провере њихове остварености на обуци.

Очекивани ефекти примене програма у пракси су очекиване промене које ће настати у васпитно-образовној или образовно-васпитној установи након обуке као резултат примене знања и вештина која су стечена или развијена похађањем програма стручног усавршавања. Представљају добити и промене које настају у раду установе, односно код деце/ученика/полазника, родитеља и других на које се стечена знања и вештине, након обуке, примењују.

Референце аутора и реализатора програма процењују се у односу на достављене радне биографије у којима су приказана релевантна искуства у вези са темом програма. Радна биографија може да садржи податке о: иницијалном образовању, радном месту, радном искуству, учешћу у пројектима, радним групама, научним и стручним радовима, искуству у извођењу обука, и друге релевантне податке од значаја за програм.

Радни материјал за учеснике обуке може бити материјал који је припремљен у штампаној или електронској форми, као што је нпр: креиран приручник за обуку, прилози за рад, линкови ка литератури, и други. Планира се и потрошни материјал, као што су: фломастери, флип-чартови, панои, стикери и слично, **као и техничка опрема предвиђена за реализацију програма** (рачунар, видео-бим, интернет веза и сл.).

Трајање програма који се остварује кроз **непосредан** рад је најмање осам, а највише 24 сата. Обука може да траје највише осам сати дневно. Програм који се остварује **на даљину** путем интернета може да траје од две до пет недеља, у укупном трајању од осам до 40 сати. **Изузетно**, програм обуке од јавног интереса може да **траје и дуже**.

О чему треба водити рачуна приликом креирања програма стручног усавршавања?

Програм стручног усавршавања треба да испуни одређене захтеве. У том смислу, аутори треба, пре свега, да воде рачуна да програм:

- ❖ садржи међусобно логично повезане и усаглашене све елементе програма,
- ❖ доприноси унапређивању образовно-васпитног рада,
- ❖ има дефинисане услове (људске и материјално-техничке) за реализацију програма.

Да би програм садржао **међусобно логично повезане и усаглашене све елементе програма**, неопходно је следеће:

- ❖ да су општи и специфични циљеви програма јасно дефинисани, да кратко и јасно описују промену код учесника обуке (циљних група) која се програмом жели постићи током обуке или по њеном завршетку,
- ❖ да специфични циљеви произилазе из општих и додатно их појашњавају, не могу да их превазилазе или да су неповезани са њима,
- ❖ да су циљеви, теме, садржаји, активности и предвиђена временска динамика усаглашени, што би значило да циљеви нису преамбициозно постављени у односу на време трајања обуке, већ да могу бити остварени у предвиђеном времену, да је, предвиђено довољно, ни превише ни премало времена, за поједине теме, садржаје и активности,
- ❖ да су теме и планирани садржаји релевантни за развијање наведене области компетенција наставника, васпитача, стручних сарадника или директора,
- ❖ да предвиђене активности доприносе развијању наведене области компетенција,
- ❖ да су садржаји и очекивани исходи обуке примерени одабраној циљној групи, тј. онима којима је обука намењена,
- ❖ да предвиђене активности реализатора и учесника и њихов след чине усаглашену логичку целину, тј. да је јасно и логично на који начин су повезане и усаглашене

активности реализатора и активности учесника у оквиру одређене тематске целине,

- ❖ да су циљеви и очекивани исходи обуке усаглашени, да исходи, као резултати учења на обуци, произилазе из општих и специфичних циљева, да нису предимензионирани тако да надилазе циљеве, нити да су неповезани са циљевима па их мимоилазе,
- ❖ да је предвиђени начин провере стечених или развијених знања и вештина на самој обуци, тј. начин провере остварених исхода, у складу са наведеним исходима обуке,
- ❖ да су ефекти примене програма у пракси у складу са приоритетном области на коју се програм односи.

Да би програм **допринео унапређивању образовно-васпитног рада**, неопходно је следеће:

- ❖ да програм доприноси стручном усавршавању у одабраној приоритетној области,
- ❖ да је представљен разлог или сврха предлагања програма, односно да је наведено на којим стратешким, законским и подзаконским документима, истраживањима, анализи тренутног стања и потребама запослених у образовању или стручној литератури је обука заснована,
- ❖ да је програм обуке у складу са важећом програмском концепцијом васпитно-образовног или образовно-васпитног рада, тј. да је у складу са новим Основама програма предшколског васпитања и образовања, односно са програмима наставе и учења оријентисаним на исходе и компетенције.

Да би програм имао **дефинисане услове** за реализацију програма, неопходно је следеће:

- ❖ да институција/установа/организација која је подносилац програма поседује референце релевантне за реализацију тема програма, да има искуство у реализацији пројеката у области образовања и васпитања и капацитете за реализацију обука,
- ❖ да аутори поседују референце у вези са темом програма,
- ❖ да предвиђени реализатори имају одговарајуће референце у вези са темом програма и искуством у извођењу обука,
- ❖ да су дефинисани одговарајући радни материјали и опрема за реализацију програма обуке.

Поступак добијања статуса програма од јавног интереса

За добијање статуса програма од јавног интереса потребни су:

1. **Предлог програма стручног усавршавања** (формулар у прилогу);
2. **Молба надлежном министру** да се програм уврсти на листу програма од јавног интереса која треба да садржи:
 - појашњење разлога за предлагање програма које одобрава министар (програм од јавног интереса): у оквиру које иницијативе, пројекта или јавног позива је креирана обука,
 - на којим стратешким, законским и подзаконским документима, истраживањима, потребама запослених у образовању или стручној литератури је обука заснована,
 - дефинисан циљ програма стручног усавршавања (циљ обуке је усмерен на развијање одређених компетенција циљних група у образовању којима је програм намењен),
 - начин организације програма стручног усавршавања (начин извођења и време трајања),
 - прилози који се достављају (односно програм у штампаној и у електронској форми);
3. Решење министра да је програм стручног усавршавања за запослене у образовању добио статус програма од јавног интереса.

Како до листе програма од јавног интереса?

По добијању решења министра да је програм стручног усавршавања за запослене у образовању добио статус програма од јавног интереса, потребно је **Заводу за унапређивање образовања и васпитања** послати **допис** заједно са решењем министра да би био објављен на Листи програма од јавног интереса. У допису је потребно навести: назив програма, број решења и датум одобравања, име, презиме и мејл адреса особе за контакт. Особи за контакт Завод за унапређивање образовања и васпитање додељује код и лозинку програма неопходних за најаву програма, који се прослеђују реализаторима обуке. Листа програма од јавног интереса налази се на сајту Завода:

<https://zuov.gov.rs/lista-programa-od-javnog-interesa-koje-resenjem-odobrava-ministar/>

Упутство и формулари за реализаторе програма од јавног интереса

Упутство реализаторима програма стручног усавршавања које је решењем донео министар просвете налази се на страници сајта Завода за унапређивање образовања и васпитања <http://www.zuov.gov.rs/seminari-uputstva-i-formulari/>. На истој страници налазе се и документа потребна за испуњавање обавеза реализатора програма обуке:

- ❖ [Извештај о реализованој непосредној обуци,](#)
- ❖ [Извештај о реализованој обуци на даљину,](#)
- ❖ [Извештај о одржаној обуци са списком учесника,](#)
- ❖ [Упитник за учеснике обуке.](#)

Организатор програма стручног усавршавања је, по окончању обуке, у обавези да изда уверење учесницима обуке.

Уколико је програм од јавног интереса креирао **Завод за унапређивање образовања и васпитања**, реализатор обуке отвара обуку, а учесници се електронски пријављују, на платформи Завода за спровођење обука од јавног интереса, на адреси <https://obuke.zuov.gov.rs/>. На сајту Завода објављује се информација када се са њега могу преузети уверења са ових обука. Уверења се преузимају уношењем ЈМБГ-а на адреси: <https://sertifikati.zuov-katalog.rs/>.

ПРОГРАМ ОД ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА

(Назив програма)

УВОД

- *(Наводи се разлог за предлагање програма: у оквиру које иницијативе, пројекта или јавног позива је креирана обука, на којим стратешким, законским и подзаконским документима, истраживањима, потребама запослених у образовању или стручној литератури је обука заснована)*

НАЧИН ИЗВОЂЕЊА ОБУКЕ (непосредно или онлајн (путем интернета))

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ НА КОЈУ СЕ ПРОГРАМ ОДНОСИ

ЦИЉНЕ ГРУПЕ

ОБЛАСТ КОМПЕТЕНЦИЈА КОЈЕ ПРОГРАМ РАЗВИЈА

(Навести област компетенција за сваку наведену циљну групу)

Програм обуке је усмерен на развијање компетенција:

-

ЦИЉЕВИ ОБУКЕ

Циљ обуке

Специфични циљеви

-

ТЕМЕ И САДРЖАЈ ОБУКЕ

ОБЛИЦИ РАДА

СЦЕНАРИО, ТРАЈАЊЕ И ВРЕМЕНСКИ РАСПОРЕД АКТИВНОСТИ

Програм рада ће бити спроведен према следећој динамици:

ПРВИ ДАН

Теме	Активности реализатора и учесника	Трајање
	•	
	•	
	•	
	•	
	•	
	•	
	•	
	•	

ИСХОДИ ОБУКЕ

После завршетка обуке, учесник ће бити у стању да:

-

НАЧИН ПРОВЕРЕ СТЕЧЕНИХ ЗНАЊА И ВЕШТИНА НА ОБУЦИ

ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА У ПРАКСИ

АУТОРИ ОБУКЕ

РЕАЛИЗАТОРИ ОБУКЕ

РАДНИ МАТЕРИЈАЛИ И ОПРЕМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА

ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА
